

Bogusław Prajsner

Państwowa Agencja d/s Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przy
Ministrze Zdrowia i Opieki Społecznej

„ZDROWIE, SPOŁECZEŃSTWO A ALKOHOL”

paryska konferencja ministrów zdrowia na temat problemów alkoholowych w Europie

Nie ma już w Europie kraju, w którym obywatele nie mieliby prawa do ochrony przed szkodami związanymi z piciem alkoholu. Podstawą dla tej tezy jest dokument pt. Europejska Deklaracja w Sprawie Alkoholizmu, przyjęta przez 49 delegacji rządowych uczestniczących w międzynarodowej konferencji ministrów zdrowia państw Europejskiego Regionu Światowej Organizacji Zdrowia w Paryżu, w grudniu 1995 r. Wspomniana Deklaracja może stać się źródłem dodatkowej motywacji do działań mających na celu zmniejszenie szkód związanych z piciem alkoholu oraz podstawą dla nowoczesnych aktów prawnych w jednoczącej się Europie. Znaczenie tego dokumentu, jego wpływ na politykę państwa wobec alkoholu w dużym stopniu zależą od naszej wspólnej aktywności i promocji idei Europejskiej Deklaracji w szerokich gremiach.

1. W dniach 12-14 grudnia 1995 w gmachu UNESCO w Paryżu odbyła się międzynarodowa konferencja nt. „Zdrowie, społeczeństwo a alkohol”. W obradach uczestniczyli ministrowie zdrowia i innych resortów krajów europejskich oraz grono specjalistów i naukowców, zajmujących się różnymi aspektami problemów alkoholowych. Na czele polskiej delegacji rządowej stał dr Wiesław Jaszczyński - wiceminister Zdrowia i Opieki Społecznej, a w jej składzie znaleźli się m.in.: dr Seweryn Jurgielanec - wiceprzewodniczący Sejmowej Komisji Zdrowia, dr Jerzy Mellibruda - Pełnomocnik Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej ds. Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz doc. Czesław Czabała - wicedyrektor Instytutu Psychiatrii i Neurologii w Warszawie.

2. Paryska konferencja, zorganizowana wspólnie przez Europejskie Biuro Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i Francuskie Ministerstwo Zdrowia, doty-

czyła przede wszystkim polityki ograniczania szkód związanych z konsumpcją alkoholu.

Rozpoczęła ona II fazę realizacji Europejskiego Planu Działań Dotyczących Alkoholu (European Alcohol Action Plan). Jest to przedsięwzięcie, rozpoczęte w latach 1993/94 z inicjatywy Światowej Organizacji Zdrowia, któremu patronuje Rada Europy.

W realizację tego programu zaangażowana jest duża ilość naukowców, praktyków oraz instytucji z krajów członkowskich Europejskiego Regionu WHO. Od dawna sygnalizowano ogromną potrzebę zjednania dla tych działań osób znaczących w państwach członkowskich - ministrów, członków parlamentów, itp. Paryskie spotkanie odegrało w tym względzie ogromną rolę i jest to jeden z wielkich sukcesów konferencji.

3. Europejska Deklaracja w Sprawie Alkoholu (European Charter on Alcohol) jest dokumentem ogromnej wagi dla środowisk zajmujących się problemami alkoholowymi. Z jednej strony określa zbiór zasad etycznych i celów, związanych z rozwiązywaniem problemów alkoholowych, z drugiej - rekomenduje sprawdzone strategie praktycznego działania w tej dziedzinie.

4. Projekt Deklaracji został przygotowany i uzgodniony wcześniej przez międzynarodową grupę roboczą. W pierwszej fazie konferencji paryskiej 35 delegacji rządowych udzieliło pełnego poparcia dla tego projektu. Jedynie delegacje niemiecka i włoska zgłosiły propozycje drobnych poprawek.

Przyjęcie deklaracji niespodziewanie napotkało ogromne przeszkody. W czasie prac komitetu redakcyjnego okazało się, że delegacja niemiecka zmierza do usunięcia z niej zasad etycznych oraz zapisów w formie „każdy człowiek ma prawo do...”. Uzasadniano to obawą, że po podpisaniu deklaracji przez delegacje rządowe pojawi się niebezpieczeństwo dochodzenia tych praw przez obywateli przy pomocy sądu. Uwzględnienie tych wątpliwości doprowadziłoby jednak do znacznego osłabienia wymowy całego dokumentu.

Ustalenie tekstu Deklaracji wymagało ponownie wielu godzin dyskusji. Ostateczna wersja niewiele różni się od pierwotnej - została uzupełniona przede wszystkim o zastrzeżenie, że nie zmienia ona „istniejącego w danym kraju stanu prawnego”.

Zarówno w projektowaniu, jak i tworzeniu ostatecznego kształtu Deklaracji dużą rolę odegrał przedstawiciel delegacji polskiej.

5. Wśród sesji tematycznych największym zainteresowaniem cieszyło się seminarium „Wschód - Zachód”, podczas którego próbowano scharakteryzować i ocenić najważniejsze osiągnięcia i najtrudniejsze problemy, przed którymi stoją kraje naszego regionu.

Przedstawiciele krajów Zachodniej Europy podkreślali wyraźny spadek spożycia alkoholu, odnotowany w ich krajach w ciągu ostatnich 10 lat - we Włoszech wyniósł on ponad jedną trzecią, w Hiszpanii ok. 25 procent, zaś we Francji konsumpcja alkoholu obniżyła się o jedną piątą.

Dyskutanci ze Środkowej i Wschodniej Europy zwracali uwagę na problem nielegalnego rynku alkoholowego, jaki rozwinął się w tych państwach. Jego rozmiary są trudne do oszacowania, a wpływ, jaki wywiera on na poziom szkód zdrowotnych, wskaźniki przestępczości i wypadkowości, są bardzo niepokojące.

6. W seminariach tematycznych omawiano również takie tematy, jak: działania prawno-ekonomiczne podejmowane przez administracje rządowe państw europejskich, różnice kulturowe i ich związek ze stylami picia alkoholu w poszczególnych krajach, picie alkoholu przez młodzież i związane z tym działania profilaktyczne, rola podstawowej opieki zdrowotnej, systemu pomocy społecznej i wymiaru sprawiedliwości, a także organizacji pozarządowych, działających w sferze rozwiązywania problemów alkoholowych.

7. Polskie doświadczenia w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, korespondujące z ustaleniami planu europejskiego, wzbudziły żywe zainteresowanie przedstawicieli wielu krajów. Szczególne uznanie wywołał Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (przyjęty przez Radę Ministrów w 1994 roku), a zwłaszcza całościowa koncepcja tego programu, działalność Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz „kaskadowy model” wdrażania innowacji profilaktycznych i terapeutycznych.

8. Końcowym akcentem paryskiego spotkania była debata ministrów zdrowia Irlandii, Mołdawii, Wielkiej Brytanii, Szwecji, Estonii i Albanii. Przedstawili oni główne strategie i kierunki działań wobec problemów alkoholowych, jakie podejmują w swoich krajach.

Ogromne kontrowersje wzbudziło wystąpienie brytyjskiego wiceministra zdrowia, który odniósł się do dość zaskakującej informacji, jaka dzień wcześniej pojawiła się w większości angielskich gazet. Ministerstwo Zdrowia Wielkiej Brytanii poinformowało, że z ostatnich badań naukowych wynika, iż dzienna ilość drinków rekomendowanych jako nieszkodliwe dla zdrowia, może ulec zwiększeniu o jedną porcję tj. z trzech do czterech porcji (porcja = 8 gramów czystego alkoholu). Dla części uczestników konferencji, termin przekazania tej wiadomości nie był przypadkowy - został odczytany jako prowokacyjna demonstracja potęgi biznesu alkoholowego.

9. Czy spotkanie paryskie będzie miało jakieś znaczenie dla Polski? Czy Europejska Deklaracja w Sprawie Alkoholu zostanie upowszechniona przez polskie media? Czy podstawowy dokument przyjęty w Paryżu będzie miał wpływ na zmiany legislacyjne w naszym kraju? Jaką rolę ma on szansę odegrać w krajach, które nie mają jeszcze żadnej ustawy regulującej społeczne i ekonomiczne problemy wynikające z obecności alkoholu w życiu codziennym?

Prowadzone w Polsce od kilku lat działania służące zapobieganiu i rozwiązywaniu problemów alkoholowych powinny zostać wzmocnione etycznym i pragmatycznym przesłaniem Deklaracji. Dotyczy to zarówno decyzji podejmowanych przez administrację centralną, jak i rozwijającej się intensywnie aktywności samorządów gminnych. Potrzeba współpracy w dążeniu do wspólnie przyjętych celów to również jedno z istotnych przesłań tej międzynarodowej debaty na temat rozwiązywania problemów alkoholowych w Europie.

Wydaje się, że korzystne dla budowania współpracy w zakresie działań ograniczających szkodę związane z konsumpcją alkoholu byłoby zorganizowanie krajowej konferencji na ten temat z udziałem wszystkich partnerów; przedstawicieli rządu, parlamentu, organizacji i instytucji naukowych.